

Dr hab. Anna Cierpka

Warszawa, 31.10.2020

Wydział Psychologii

Uniwersytet Warszawski

Recenzja rozprawy doktorskiej magister Izabelli Haertlé

„Czynniki zmniejszające ryzyko niedostosowania społecznego:

badania młodzieży w podejściu narracyjnym”

napisanej pod kierunkiem Profesora dr. hab. Piotra Olesia

Przedstawiona do recenzji praca doktorska poświęcona jest eksploracji zjawiska niedostosowania społecznego wśród młodzieży (wychowanków ośrodków socjoterapii), w szczególności ustalenia czynników, od których zależy zmiana w kierunku przystosowania. Autorka zaplanowała badanie uwzględniające poznanie uwarunkowań procesu niedostosowania społecznego w wybranej grupie oraz sprawdzenie, czy konstruowanie tożsamości narracyjnej może mieć korzystny wpływ na opisywany proces.

Propozycja tematu badawczego, a zatem także celu podjętego przez Doktorantkę badania zasługuje w pełni na pozytywną ocenę. Autorka analizuje temat ważny społecznie, niezwykle istotny w świetle aktualnych danych na temat zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży. Poszukiwanie narzędzi umocowanych w rzetelnych badaniach naukowych może pozwolić na aktualizowanie form pomocy młodym ludziom i dostosowanie ich do stale zmieniających się warunków otoczenia. Przyjęty schemat badania pozwala na

pogłębienie tematu uwarunkowań niedostosowania społecznego, spojrzenie na czynniki sprzyjające podwyższeniu przystosowania z perspektywy rozwoju tożsamości oraz analizę znaczenia konstruowania tożsamości narracyjnej przez osoby młode. Zwłaszcza dwa ostatnie elementy stanowią o novum recenzowanej pracy – brakuje wciąż systematycznych badań w wymienionych obszarach.

Recenzowana dysertacja liczy sobie 174 strony. Zgodnie z przyjętymi standardami składa się z części teoretycznej, prezentacji koncepcji i metodologii badań (opis schematów badań i rejestru zmiennych, pomiaru zmiennych, przebiegu badań i osób badanych), analizy wyników oraz szczegółowej ich dyskusji. Dalej znajdujemy bogaty wykaz literatury i precyzyjnie opracowane załączniki.

W teoretycznej części pracy wyróżnić można pięć głównych sekcji. Autorka uzasadnia w pierwszej kolejności cel naukowy i znaczenie podejmowanych badań. Pochyla się następnie nad koncepcją tożsamości narracyjnej według Dana McAdamsa, czyniąc także porównania wobec innej koncepcji z gruntu fenomenologicznych teorii narracyjnych – polifonicznego ja Huberta Hermansa. Omawia - po trzecie – kwestię rozwoju tożsamości w okresie adolescencji, głównie w odniesieniu do teorii Erika Eriksona. Oddzielnie, rozumiem, iż w „służbie” przyjętego schematu badawczego wspomina o społeczno-poznawczym modelu formowania się tożsamości według Berzonsky’ego oraz koncepcji sprężystości psychicznej Blocków. Ostatni, piąty wątek (umieszczony „pomiędzy” wymienionymi wyżej zagadnieniami) dotyczy specyfiki wybranej grupy, tj. młodzieży

niedostosowanej społecznie. Wspomniane pięć sekcji wyróżniam ze względu na potrzebę uporządkowania treści. Część teoretyczna pozostawia bowiem pewien niedosyt. Prezentacja teorii i badań nie jest wyczerpująca, brakuje także nieco opracowań najnowszych. Nie znajduję na przykład w ogóle opisu aktualnego stanu wiedzy dotyczącego rozwoju tożsamości w okresie adolescencji – Autorka ogranicza się do syntetycznego przedstawienia koncepcji Eriksona, nie odwołuje się do żadnych badań. W literaturze polskiej można znaleźć wiele znakomitych opracowań na ten temat (na przykład autorstwa Brzezińskiej i Piotrowskiego, Liberskiej, Katry). Są także badania na temat tożsamości narracyjnej adolescentów. Część teoretyczną można zatem potraktować, moim zdaniem, jako szkicową, nakreślającą zarys zagadnień niezbędnych do zrozumienia obszaru planowanych badań. Niemniej jednak spełnia swoją rolę - na jej podstawie Doktorantka dokonuje podsumowania, określa cel badań własnych i stawia konsekwentnie wywiedzione hipotezy.

Część metodologiczna pracy zawiera opis schematu dwóch badań, sposobu pomiaru zmiennych, badanej grupy oraz procedury badania. To bardzo dobrze uporządkowana część dysertacji. Starannie opisany został schemat badań, narzędzia i zmienne. Zachowując spójność w myśleniu o celu eksploracji, zaplanowano dwa niezależne badania. Pierwsze, w grupie Podopiecznych Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii (18-20 lat), z użyciem testów i kwestionariuszy (poziom nieprzystosowania – Test zdań niedokończonych Rottera; Kwestionariusz stylów tożsamości Berzonsky'ego; Kwestionariusz sprężystości psychicznej Blocka) oraz – w grupie

eksperymentalnej - wywiadu narracyjnego, z podwójnym pomiarem (drugi etap po 2 miesiącach). Drugie badanie, w grupie Absolwentów wymienionych ośrodków (21-24 lata), z wykorzystaniem testów i kwestionariuszy (j.w.) oraz wywiadu „zwykłego”. Oba badania uzupełniono danymi pochodzącymi z orzeczeń wydanych przez Poradnię Psychologiczno – Pedagogiczne. Zebrano zatem ogromny materiał. To nie przeszkodziło jednak Doktorantce w jego metodycznym opracowaniu i uporządkowaniu, także na poziomie opisu zmiennych. Na uznanie zasługuje złożony, starannie przemyślany i klarownie przedstawiony schemat badania. Plan analiz, trafność i poprawność metodologii badań oceniam wysoko, głównie ze względu na przyjęte standardy metodologiczne oraz uzasadnione połączenie metod ilościowych i jakościowych. Podkreślić należy także znakomite przygotowanie wywiadu narracyjnego, autorskiej kompilacji *Metody Konfrontacji z Sobą* Hermansa oraz wywiadu *Historia życia* McAdamsa. Opis stosowanej procedury pozwala wnioskować o wysokich kompetencjach badawczych Doktorantki w tym zakresie. Autorka jest świadoma, iż „*wywiad narracyjny stanowi (...) wspólne przedsięwzięcie badanego i badacza, gdzie wzajemna interakcja stymuluje wgląd osoby badanej*”, w tym ujęciu konstruuje spotkania w ramach badań.

Prezentacja wyników badania jest przejrzysta, uporządkowana według kolejności testowanych hipotez. Wskaźniki ilościowe zmiennych posłużyły do weryfikacji hipotez badawczych. Analizy statystyczne są poprawne, dobierane zależnie od charakteru zmiennych i badanych zależności. Są także bardzo szczegółowe, precyzyjnie eksplorujące zebrany materiał, uwzględniające w planie wartość dociekań dodatkowych. Obok opracowania danych

ilościowych Doktorantka uzupełnia obraz analizą jakościową, pogłębiając istotnie wnioski uzyskane wcześniej na drodze analiz ilościowych. Zastosowane podejście *mixed-methods research* daje możliwość pogłębionej analizy i wykorzystania wszelkich dostępnych danych na temat badanych grup. Ciekawym uzupełnieniem jest także szczegółowy opis trzech osób badanych, pochodzących z różnych grup wyłonionych na podstawie analizy skupień.

W dyskusji wyników Autorka analizuje i podsumowuje uzyskane dane oraz formułuje cenne konkluzje. Znaczącym osiągnięciem podjętych badań jest odkrycie, iż konstruowanie narracji tożsamościowych istotnie wpływa na wzrost poziomu przystosowania, zaangażowania i obniżenie poziomu dyfuzyjno-unikowego stylu tożsamości (grupa eksperymentalna). Dyskusyjnym natomiast jest, czy chodzi o „*konstruowanie tożsamości narracyjnej*”. Ważnym stwierdzeniem jest także wskazanie, iż stworzenie bezpiecznego i wspierającego środowiska przez ośrodki socjoterapii nie jest czynnikiem wystarczającym do zmiany. Niezbędne jest także podjęcie przez młodego człowieka świadomej pracy nad rozwojem osobistym, zmiana sposobu myślenia i rozumienia rzeczywistości. Metody narracyjne zastosowane w badaniu wydają się być znakomitymi narzędziami, według doświadczeń Pani Haertlé adekwatnymi i użytecznymi w pracy z młodzieżą.

Podsumowując, cel badań został osiągnięty. Wyniki analiz zebranego materiału kompleksowo opisują przewidywane zależności pomiędzy zmiennymi, dowodzą także zasadności i wartości stosowania podejścia

mixed-methods w badaniach naukowych. Pozwalają także na sformułowanie cennych wniosków dla praktyki psychologicznej.

Strona formalna pracy jest poprawna, czasem zdarzają się błędy interpunkcyjne. Wywód jest jasny, logiczny, konsekwentnie prowadzony.

Podsumowując, stwierdzam, iż praca Pani magister Izabelli Haertlé „Czynniki zmniejszające ryzyko niedostosowania społecznego: badania młodzieży w podejściu narracyjnym” zasługuje na pozytywną ocenę, stanowi bowiem autorską propozycję eksploracji ważnego zagadnienia naukowego oraz wykazuje wysoki poziom wiedzy i kompetencji Doktorantki. Jest także oryginalnym wkładem w rozwój nauki.

Rozprawa spełnia warunki wymagane od pracy doktorskiej w rozumieniu art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003r o tytule i stopniach naukowych, stąd przedstawiam Wysokiej Radzie Naukowej Instytutu Psychologii Uniwersytetu SWPS wniosek o dopuszczenie magister psychologii Izabelli Haertlé do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. Anna Cierpka